

ництво» і «управління». Інколи вони в літературі ототожнюються, інколи їм надають різного змістовного значення. Деякі дослідники вважають керівництво функцією управління, ін. — навпаки. Проте ототожнювати їх не можна, оскільки керівництво — це діяльність керівника на будь-якому ієрархічному рівні керівництва школою (директор школи, його заступники, класні керівники, голови метод. комісій, керівники гуртків, голови органів громадського самоврядування та ін.). Тобто керівництво — це реалізація керівниками спеціальних (посадових) функцій, які визначаються статутом школи, різними нормативними документами і положеннями. Управління — це загальна функція керівництва. Всі управлінські функції мають назву «технологічні» або «загальні», оскільки вони мають реалізуватися в діяльності будь-якого керівника. До них належать: планування, організація, координація, контроль, регулювання, облік, пед. аналіз. Керівництво і управління мають певною мірою різні об'єкти управління. Оскільки управління — це процес технологічний, то поняття «управління» розглядається з позицій системного підходу: це технологічний процес, що передбачає вплив управлінської системи на підпорядковану для оптимального функціонування з тим, щоб циклічно здійснювати перехід (цикл — один навч. рік) до якісно нового стану при досягненні поставлених завдань.

Предметом управління є «зв'язки—стосунки», на які має бути спрямована увага керівників, бо саме через зв'язки «тече» прями і зворотна інформація, прийняті управлінські рішення, злобути результати тощо.

Лит.: 1. Горбунова Н. В. Внутришкольное управление: теория и опыт педагогических и управленческих инноваций. — М., 1995; 2. Краевский В. В., Полонский В. М. Критерии оценки качества и эффективности педагогических исследований: Рекомендации. — М., 1987; 3. Мескон М. Х., Альберт М., Хедоури Ф. Основы менеджмента. — М., 1992.

В. С. Пikelьна

ОБ'ЄКТ, ПРЕДМЕТ І ЗАВДАННЯ ПЕДАГОГІЧНОЇ НАУКИ. Пед. галузь людських знань є, мабуть, чи не однією з найстаріших і, по суті, невіддільна від розвитку суспільства. Що більше розвивалося і ускладнювалося виробництво, то важливішого значення набувала спеціальна підготовка підростаючого покоління до життя, то гострішою ставала необхідність у його соціально організованому вихованні. Стало дедалі очевиднішим, що лише за допомогою навчання і виховання можна перетворити загальнолюдську природу так, щоб людина оволоділа уміннями і навичками в певній галузі праці й була пристосована до виконання відповідних функцій у сфері матеріального чи духовного виробництва. Освіта і виховання, таким чином, перетворилися на об'єктивну потре-

бу суспільства і стали однією з найважливіших передумов його розвитку.

Пед. галузь знань, як, до речі, і знання в ін. сферах життя і виробництва, спочатку опрацьовувалася в надрах філософії. Педагогіка до поч. XVII ст. залишалася частиною філософії. Між ін., і сьогодні всі більш-менш значні філософи так чи інакше розробляють проблеми виховання, що говорить про винятково важливе соціальне і наук. значення цих проблем. Як особлива наука педагогіка вперше була виділена із системи філос. знань на поч. XVII ст. англ. філософом Ф. Беконом.

Як відомо, кожна галузь людських знань виділяється в особливу науку лише тоді, коли більш чітко визначилися лише її притаманні об'єкт і предмет дослідження. Щоб дати більш-менш чітке означення цих загально-наук. категорій стосовно педагогіки, слід коротко з'ясувати, що саме вивчає педагогіка.

Педагогіка вивчає особливий вид людської діяльності — передання новим поколінням раніше нагромадженого соціального досвіду. Іноді це називають «трансформацією культури». В дійсності педагогікою вивчається особливий вид людської діяльності, для якої характерні пед. цілепокладання і пед. керівництво. Таку діяльність називають освітньою. Це соціальний аспект того, що вивчає педагогіка. Але вихідним і головним є її спрямування на благо не лише всіх, а й кожного. Діяльність, про яку йдеться, повинна бути особистісно-орієнтованою, тобто мати своєю кінцевою метою розвиток особистості людини (школяра, студента), залученої до неї. Пед. діяльність є самостійним соціальним явищем, єдиним з вихованням, але яке в той самий час відрізняється від нього. Пед. діяльність є свідомим втручанням дорослих людей в об'єктивно-закономірний соціально-істор. процес виховання, становлення дітей дорослими людьми з метою підготовки зрілого члена суспільства.

Пед. діяльність, озброєна усвідомленим виховним досвідом, пед. теорією і системою спеціальних установ, свідомо втручається в об'єктивний процес виховання, організовує його, прискорює і поліпшує підготовку дітей до життя. Виховання людей завжди, на будь-якій стадії суспільного розвитку здійснюється всім суспільством, усією системою суспільних відносин і форм суспільної свідомості. Воно вбирає в себе і відображає всю сукупність суспільних суперечностей. Пед. діяльність як соціальна функція виникає в надрах об'єктивного процесу виховання і здійснюється педагогами, спеціально підготовленими і навченими людьми.

Пед. діяльність завжди носить конкретно-істор. характер. Виховання — об'єктивно закономірний істор. процес. Як суб'єктивне відображення

цього процесу вона виникає в надрах виховання і розвивається на основі виховної практики. Пед. діяльність може відставати від вимог життя, від об'єктивного виховного процесу, вступати в суперечність із прогресивними соціальними тенденціями. Наук.-пед. теорія вивчає закони виховання, виховного впливу життєвих умов і їх вимоги. Тим самим вона озброює пед. діяльність вірогідними знаннями, допомагає стати глибоко усвідомленою, ефективною, здатною до розв'язання виникаючих суперечностей.

Враховуючи все сказане вище, можна запропонувати таке тлумачення об'єкта пед. науки, яке відображає суть того, що вона досліджує. Об'єктом педагогіки є освіта як особлива, соціально і особистісно детермінована діяльність, яка характеризується пед. цілепокладанням і пед. керівництвом із прилучення людини до життя в суспільстві.

Визначення предмета науки залежить від її теор. статусу. Традиційно предметом педагогіки вважається виховання як підготовка зростаючої людини до життя, причому тривалий час йшлося про підготовку до життя лише підростаючого покоління. Однак у міру розвитку пед. теорії дедалі яснішою ставала певна спрошеність і обмеженість цього означення. Якщо предметом вивчення педагогіки вважати виховання як спеціально організовану пед. діяльність, то звідси можна зробити помилковий висновок, ніби завдання педагогіки обмежується лише опрацюванням метод. рецептури, набору правил і прийомів цієї діяльності. В такому випадку педагогіка втрачає теор. характер і наук. статус. До того ж, вказане означення предмета педагогіки не з'ясує головного — на якій основі педагогіка розробляє теорію і методику виховання.

Більш правильно вважати предметом педагогіки дослідження суті формування і розвитку людської особистості й опрацювання на цій основі теорії і методики виховання як спеціально організованого пед. процесу. Дане означення предмета педагогіки орієнтує дослідників і практичних працівників школи на вивчення і всебічне осмислення процесу розвитку особистості, а також тих глибоких залежностей, які існують між цим розвитком і вихованням.

Пед. наука здійснює ті самі функції, що й будь-яка ін.: опис, пояснення і передбачення явищ тієї ділянки діяльності, яку вона вивчає. Але пед. наука, об'єкт якої лежить у соціально-гуманітарній сфері, має свої особливості. Хоча процес одержання пед. знання підкоряється загальним закономірностям наук. пізнання і використання в цьому процесі точних, строгих методів дослідження, характер і результати пед. дослідження значною мірою визначаються впливом установок ціннісної практичної свідомості, як це завжди відбувається в соціально-гуманітарній сфері. Тому

побудувати пед. науку повністю за зразком дисциплін природничо-наук. циклу не вдається. Передбачати на основі пед. теорії — це не те саме, що передбачати результати якихось процесів у природі, спираючись на знання закономірностей, які дає теор. фізика.

Пед. наука розв'язує пізнавальні задачі. На першому місці серед них стоїть завдання виявлення об'єктивних закономірностей освітнього процесу. В педагогіці виявлено і сформульовано низку загальних закономірних зв'язків, які існують у пед. діяльності. Найзагальнішим законом цілісного освітнього процесу є освоєння підростаючими поколіннями соціального досвіду старших поколінь. До нього звертаються щоразу, коли йдеться про пед. науку та її об'єкт. Другий загальний закон — соціальна суть освіти, яка проявляється в обумовленості всіх його елементів соціально-економічним станом суспільства. Специфічним і закономірним для сфери освіти відношенням є взаємодія учителя і учня, вихователя і вихованця в освітньому процесі, без якого немає самого цього процесу, а також єдність змістової і процесуальної сторін навчання.

Виявлення закономірностей освітнього процесу пов'язане з другим завданням пед. науки — обґрунтуванням сучасних пед. систем. Створення науково обґрунтованих систем навчання і виховання, нових методів і навч. матеріалів можливе на основі пізнання суті пед. явищ в ході теор. досліджень. Тільки на цій основі можна здійснити випереджаюче відображення пед. дійсності, забезпечити вплив науки на практику.

Ще одним важливим завданням пед. науки є опрацювання нового змісту освіти і відповідних йому методів, форм, систем навчання, виховання, управління освітою. Спочатку створюються концепції змісту освіти і методів навчання і виховання, а потім і засоби здійснення концептуальних установок на практиці.

Завданням пед. науки є також усвідомлення нею самої себе: способів одержання об'єктивного знання про пед. дійсність (про характеристики, логіку, умови підвищення якості пед. дослідження), про структуру науки, її зв'язки з практикою, про її власний понятійний склад тощо. Виконання цього завдання передбачає розвиток досліджень у галузі методології педагогіки. По-суті, загальні основи носять методологічний характер. Це саме методологічні основи пед. науки.

Лит.: 1. Сластенин В. А., Исаев И. Ф., Шиянов Е. Н. Педагогика. — М., 2003; 2. Гинезинский В. И. Основы теоретической педагогики. — СПб., 1992; 3. Харламов И. Ф. Педагогика. — М., 1997.

С. У. Гончаренко

ОГІЄНКО ІВАН ІВАНОВИЧ (далі — О.)
(02(15).01.1882, м. Брусилів Київської губ. (нині — Житомирської обл.)—29.03.1972, м. Вінніпег (Ка-